

Dienst van 18 oktober 2015 in de Kloosterkerk, voorganger: ds. Jan Tom Schneider.

Heer, onze God, wij maken deze morgen in dit huis pas op de plaats,
zoekende als wij zijn naar grond onder onze voeten,
naar schouders om op te staan, naar bedding.
Want Heer, dit bestaan stelt ons voor raadselen,
maakt angstig en onzeker.
Wie en wat durf ik nog te vertrouwen?
Sta ik sterk genoeg om te geloven
in mijzelf, in mijn keuzes en kansen?
En, als ik er niet uit mocht komen,
laat ik dan een ander toe in mijn domein?
Immers, ons leven is zich gaan afspelen achter de voordeur,
ieder voor zich, en minder en minder 'God' voor ons allen.
Je moet het zelf maar weten en uitzoeken.
Daarom zoeken wij met al onze schroom,
Tegen beter weten in
naar uw aangezicht en bidden wij-

Heer, wij maken pas op de plaats
En beseffen ons dat we, tussen angst en vertrouwen in,
zo gesteld op onze privacy,
toch verlangen om ergens bij te horen.
Een klas of een groep of team.
En er is altijd wel iets wat vreemd of
Onveilig aanvoelt.
Spelletjes om de macht in het klein en in het groot,
En zelfs temidden van bloedverwanten
Kunnen we ons een vreemde voelen.
Wij worstelen met trouw aan onszelf
en onze plek tussen anderen,
balanseren tussen plicht en vrijheid,
en blijven hopen op geluk.
Zo bidden wij u-

Heer, wij koesteren dit moment van stilstaan
in een wereld die doordraaft.
Wachten wij teveel af tot Gij ons daarin leidt?
Durven wij grote stappen niet te zetten,
bang om af te gaan, om onze nek uit te steken, een ander te verliezen,
onzelf te verliezen?
Heer, dat Gij ons overtuigt dat gezamenlijk geluk
de grootste winst oplevert-
dat een kleine stap al tot grote gevolgen kan leiden-
dat een zachte geste al kan getuigen van grote moed...
Heer, dat Gij uw handen achter deze aarde houdt,
En rots in onze branding blijft.
Zo bidden wij-

Prediking over Numeri 12 en Mattheus 5,5.

In de hilarische roman ‘De honderdjarige man die uit het raam sprong en verdween’ van Jonas Jonasson besluit Allan liever op zijn verjaardag op pantoffels uit het raam van zijn verzorgingshuis te glippen, dan de hele dag op te zitten en pootjes te geven. Alles beter dan in het middelpunt staan, liedjes aanhoren, een toespraak van de burgemeester van het Zweeds dorp en van de directrice, van wie hij niet mag drinken en door wie hij zich als een kind behandeld voelt. Hij springt tussen de bloemenstruiken zijn vrijheid tegemoet en zal nog vaak laten merken dat hij op zijn leeftijd niet bang is voor de risico’s in het leven, zoals jongere mensen dat nog wel kunnen zijn. Allen raakt verbonden met een groep van kleine en grote criminelen. Samen beleven ze avonturen en vertellen elkaar verhalen over hun levens vol onverwachte wendingen. Een van hen vertrouwt de anderen toe dat hij ooit in een ruk de hele bijbel had uitgelezen. Voor een prikje kon deze kleine crimineel namelijk een afgekeurde voorraad van 2000 bijbels met goud opsnee en prachtige platen erin aanschaffen. Er zou iets mis zijn met de oplage. En de nieuwe eigenaar had wel plannen met deze dure bijbels, maar wilde eerste zeker weten wat ermee aan de hand was. Hij nestelde zich dus voor een haardvuur, begon te lezen vanaf IN den beginne schiep God de hemel en de aarde...en zo voort. En naast zijn nieuwe bijbel legde hij zijn oude, een cadeau van toen hij belijdenis deed, nagenoeg ongelezen, maar in elk geval in een druk die, voor zover hij wist, niet afgekeurd was. Zo las hij twee bijbels tegelijk, hij las alles twee keer. Hij ging het mooi vinden en voelde zich ook ongemakkelijk, want hij vond maar geen rare fouten of missers. Tot hij bij het laatste vers van het laatste bijbelboek aankwam. “De genade van onze Heer Jezus zij met u allen.” Zo stond er. Maar in het boek uit de afgekeurde voorraad ging de tekst nog een regel verder en daar stond, en ik heb de engelse pocket gelezen, daar stond in een bijgedrukt vers: “*and they all lived happily ever after!*” (en ze leefden nog lang en gelukkig.) Hij heeft de bijbel als sprookje laten eindigen, als een betovering.

Gemeente, in deze weken staat geluk centraal in onze diensten. En na lezing van de zaligsprekingen, na lezing van Mt 5, het vijfde vers, voelen we wel aan dat het geluk waarop bedoeld wordt in *happily ever after* wij aan denken in ons leven van dag tot dag, over andere zaken gaat dan het gelukkige, het zalige waarover in dit bijbelgedeelte gesproken wordt. Dat geluk lijkt van een andere orde. Gelukkig de zachtmoedigen, want zij zullen het land bezitten. Dat roept vragen op: over wat voor geluk gaat het dan? Wie zijn die zachtmoedigen? En aan wat voor land moeten we denken?

Het geluk waarover Mattheus schrijft en waarvan Jezus gesproken zou hebben verwijst ook niet naar een wereld of rijk ergens anders, achter of boven deze aarde. Lang verkondigde men in kerken dat het leven maar nietig was en dat na vrome jaren en ingetogenheid op aarde ons loon elders wachtte. Mijn overgrootvader zou elke avond gebeden hebben ‘*Heer, dat wij niet aan het leven kleven.*’ Tot enige hilariteit natuurlijk van zijn kleinkinderen. Wat zegt ie nou? ‘*Heer, dat wij niet aan het leven kleven...*’

Maar iets subtieler zouden we dit vers en de hele reeks van gelukwensen, zaligsprekingen kunnen beschouwen als een kijkdoos: we houden al iets in handen, dat perspectief biedt voor straks. Want achter dit vers zou je de overtuiging kunnen horen dat binnen onze wereld eens alles beter geordend zal zijn, eerlijker verdeeld en er zal geen honger meer zijn en geen strijd. Want de eerste hemel en de eerste aarde zijn voorbij gegaan, staat er in het laatste bijbelboek. En kijken we goed in die kijkdoos en lichten we bij, dan kunnen we de nieuwe aarde al zien. Ofwel: er is hoop, dwars door de realiteit van het heden heen, op een ander straks.

Sigmund Freud, grondlegger van de psychoanalyse, vond deze hoop nergens op slaan. Tot wie richt een gelovige zich in afhankelijkheid, handen gevouwen en knielend? Hij kan zijn eigen gedrag niet eens verklaren en smeekt een afwezige, onzichtbare om in te grijpen in de mensenwereld. Die mensen lijken we gek, schreef Freud; daar in de Kerk lijden ze aan een neurose. En hij noemde religie de toekomst van een illusie.

We begrijpen Freud. En toch verklaart dit vers uit Mattheus verklaart plechtig dat we dienen te vertrouwen op geluk van een andere orde. Een geluk dat alle verstand te boven gaat, binnenin deze zelfde wereld.

Dat geluk zou dan toekomen aan de zachtmoedigen. Gemeente, hier komt het verhaal uit Numeri ons te hulp. Meer dan alle mensen op de akker viel de mildheid van Mozes op. Zijn houding spreekt boekdelen. Hij staat tussen allerlei werelden in zonder laf weg te kruipen, zonder het conflict uit de weg te gaan. Mozes houdt het uit, terwijl het volk klaagt. Het is al het derde paasfeest dat zij moeten vieren in de woestijn. Natuurlijk was er manna als geschenk uit de hemel, broodnodig en voor even verzadigend. Maar ze zijn nog nergens aangekomen, alles is zo tijdelijk en primitief. Ze willen een bestaan gaan opbouwen en niet langer vluchteling zijn. Kort van memorie is dit volk van Israel. De jongeren onder hen weten niet meer van de ellende van de slavernij in Egypte, de reden van hun vlucht, en zij zeuren en klagen. En klagen werkt zo besmettelijk als een ziekte. Blijf dan maar eens resistent! Er hoeft tijdens een busreis door een warm land maar een toerist te roepen dat de airconditioning niet werkt en al gauw hoor je de hele bus over niets anders. En bewaar dan als reisleider maar eens je geduld!

Mozes komt een heel eind met dit volk. Maar inmiddels laat het geklaag hem niet langer koud als ze roepen: geef ons vlees, dat wij kunnen eten, waarom toch zijn wij uitgetrokken uit Egypte?

Zelfs Mirjam en Aaron, de zus en broer van Mozes, raken besmet door alle geklaag en twifelen openlijk aan hun leider. Dan breekt er iets in Mozes en hij wendt zich tot de Here en deze grijpt in: "Mozes is de enige onder de mensen tot wie ik niet in raadsels spreek, maar van mond tot mond en oog in oog. Kom je aan hem, dan kom je aan Mij. Twijfel je aan Mozes, dan waag je het dus mijn goede bedoelingen met jullie openlijk te bevragen."

Mozes krijgt de steun waar hij om vroeg. Verder is hij het toonbeeld van een mens die moedig is en ook zacht. Van een leider die richting geeft maar daarin mens blijft. Hij zoekt steun als zijn vertrouwen wankelt. Hij verdraagt de conflicten en gaat de ruzie niet aan met zijn bloedverwanten, die zijn trouwste supporters zouden moeten zijn. Hij vertrouwt erop dat meer mogelijk is dan puur in zijn vermogen ligt. En laat het aan God. En Mirjam wordt een week uit de groep gezet, een zware straf, eigenlijk voor allen. Want zonder haar komt het volk ook niet in beweging en kon het de reis niet vervolgen. Misschien begint bij hen het bezinnen door gedwongen stilstand.

Aan dienstknecht Mozes schrijven we toe dat hij zachtmoedig en bescheiden is vanwege zijn verhouding tot God. En, kind van deze tijd als ik ben, zou ik ervoor pleiten om 'God' hier op te vatten in de breedste zin van dat woord. Anders gezegd: zachtmoedig is eenieder die er bewust van is dat leven dienen is. Dat je leven niet alleen betekenis heeft, maar ook geeft. Dat je als mens pas iets bent in de ontmoeting met een ander. Oog in oog, zonder wolk ertussen. Gemeente, voor veel mensen betekent God 'liefde'. Paulus schrijft: de liefde is geduldig en vol goedheid. Alles verdraagt ze, alles gelooft ze, alles hoopt ze, in alles volhardt ze. Bemoediging op afstand, aan de gemeente in Korinthe. Opdat zij, opdat uiteindelijk wij zullen leven met mildheid en moed.

Gemeente, het geluk is met hen, proef ik zo uit dat ene vers in Mattheus, die erop vertrouwen dat er meer mogelijk is. En dan zullen zij bezitten, is de stellige belofte. Wat? Het land. Nu draait het in bijbelse verhalen altijd om het bezitten of uitbreiden van land of invloed of macht. Kain wordt verbannen, na de moord op zijn broeder Abel. Kain had weliswaar aan de Heer geofferd, maar uit dat offer bleek in de ogen van God niet voldoende zijn bereidheid om te geven. Hij offerde vooral om het offer. Terwijl Abel echt iets afstond. En die kreeg toen alle ruimte, Abel kreeg land.

Niet alleen in verhalen gaat het om bezitten van land. Wij doen net zo goed een moord voor een eigen stuk aarde. Zetten wereldvrede op het spel voor de Krim. Blazen oude cultuur in Palmyra op om eigen naam te vestigen. En altijd zijn er miljoenen mensen die zich nog altijd niet kunnen vestigen, op de vlucht, een droom in leven houdend.

We lazen: zachtmoedigen zullen het land bezitten. Een land waar zaligsprekingen als gids dienen voor de mensheid, al zo lang onderweg, maar niet voor eeuwig dolende. Moge dat land er komen en geen niemandsland blijven, maar huis voor zachtmoedigen. Met in hun paspoort: *gevoel voor verhoudingen en moed.*

Ten slotte nog twee dingen.

Het beeld van die mens die het moet zien uit te houden overal middenin, eigenlijk wij allemaal, doet me steeds denken aan mijn collega-geestelijk verzorgers die ik mocht bezoeken tijdens hun missies samen met luchtmacht personeel in een woestijn in het Midden-Oosten. Zij leven letterlijk er middenin. Zelf geen militair, maar wel in uniform deel uitmakend van de eenheid. Non-combattant, maar daar ter ondersteuning van hen die bommen laden en afwerpen. Hunkerend op grond van hun overtuiging naar een betere wereld, maar innerlijk wel eens in het nauw gebracht door het gebruik en de gevolgen van de inzet van geweld. Ik zeg hen dan maar tijdens deze zo herkenbare gewetensstrijd: Nederland kijkt niet toe, gelooft niet in toveren, maar treedt op. En ik zeg in mijn bemoediging op afstand ook: vergeet niet dat achter iedere militair een mens zit van vlees en bloed. Hen dienen wij te dienen.

Nog één keer Allan, de honderdjarige. Hij leek zonder angst te leven. En nog één keer Freud, die de Kerk de schuld gaf dat zij mensen juist angst inboezemde en knechtte, mensen met opzet klein hield en niet 'volwassen' liet worden. Maar wij, gemeente, kunnen kinderen van God zijn en tegelijk groot zijn in het beheren van deze aarde. We hebben er alles voor in huis.

Amen.

Bronnen:

- W.R.van der Zee, Uit de bergrede
- Pinchas Lapide, De bergrede, utopie of program?
- Een preek van ds Kwint van 16 juli 1961

Grote God,
Wij danken u voor deze tijd hier,
dat wij in staat zijn
in een wereld vol mensen tussen wal en schip
tot onszelf te komen,
en uw huis mogen beschouwen als het onze.
Wij vragen u om kracht zodat wij
onze verantwoordelijkheden op ons nemen,
iedere dag weer, hoop puttend uit het besef
dat meer kan dan wij geloven.
Wij bidden voor mensen in een impasse,
vastgezet door een beklemmend systeem-
dat kan onze familie zijn of de organisatie waar we ons in werken en afhankelijk van zijn;
of een taai rechtssysteem dat ondoorzichtig lijkt.
Of de arbeidsmarkt waarin aandacht
voor de mens in het gedrang komt.
Heer, wij vragen uw steun voor de velen in ons land zonder baan
en leggen aan u voor het gebrek aan perspectief dat zij ervaren
en het verlies van identiteit.

Wij vragen uw aandacht voor zieken en verzorgenden,
voor hen die rouwen, een verlies betreuren.
Voor ouden en ouderen; voor mensen die van zorg en aandacht
hun professie hebben gemaakt
en er een roeping in zien.
Voor geestelijk verzorgers die altijd tussen
verschillende werelden in moeten werken,
loyaal en kritisch, mondig en afhankelijk
en toch met een eigen geluid.

Heer, steun Gij allen die vredesgesprekken voeren,
van wie gevraagd wordt over hun schaduw heen te stappen
en hun vijand de hand te reiken.
En we noemen hier Israel en Palestina.
We leggen voor uw aangezicht neer de wankele
situatie in het Midden-Oosten, de machtopbouw,
de spanning die wereldwijd voelbaar is.
Dat angst niet gaat regeren, maar geduld ons zal leiden.

Wij bidden u voor allen in dienst van de krijgsmacht,
in dienst van een zaak die vaak bevochten moet worden.
Zij strijden de strijd, zodat wij in vrijheid kunnen spreken en klagen;
zij strijden de strijd, zodat wij kunnen kiezen en kunnen geloven.

En wij dragen aan U op allen die over ons aangesteld zijn.
En we voelen ons verbonden met dhr van Willigenburg uit Leidschendam
en met mw. Korthals Althes.
Zo bidden wij tot u, in de stilte van dit uur, met al wat ons hart beroert...